

Salme 85

Der findes et italiensk ordsprog, der hedder ” La traduzione è un tradimento” – ordene ligner meget hinanden, hvilket vel heller ikke er tilfældigt. Oversætter man ordsproget, så betyder det ”En oversættelse er et forræderi”. Og sådan er det med enhver oversættelse – man kan ikke oversætte en til en fra et sprog til et andet; man kan ikke lave en fuldkommen neutral oversættelse, der skal altid finde en fortolkning sted. Og da især, når vi oversætter fra en hel anden sprogstamme og verdensforståelse – som det hebræiske – og så til vores danske. Og til det kommer, at sprog indeholder ord, som betyder to forskellige ting, alt efter sammenhængen. Et meget voldsomt eksempel er ordet barak (בַּרַךְ), der i sig selv både har betydningen ”velsigne” og ”forbände”. Hvilken oversættelse, der skal bruges, afhænger af sammenhængen¹. Når det så er sagt, lad os da kigge på Salme 85 – med særligt fokus på vers 12.

Salmen i sin helhed

Salmen kan deles op i tre afsnit:

1-4. Et tilbageblik på hvad Gud har gjort – han har vist nåde (Buhl: ”Opløftende erindring”)

5-8 En bøn om barmhjertighed, dette danner bro mellem Guds gerninger i fortiden og salmistens håb om Guds indgriben i fremtiden

9-14 Et profetisk blik fremad til hvad Gud vil gøre i fremtiden, hvor Gud vil lade den messianske tid oprinde (Buhl: ”sikre Forventning”).

Afsnit 9-14

Indledningen i vers 9 ”Nu vil jeg høre, hvad Gud siger” giver afsnittet en karakter af en profetisk inspireret mands tale, et orakel. Det handler om hvad der sker, når frelsen ikke bare er nær, men er kommet (Messias?), og når Guds herlighed kommer til at bo i landet (v. 10). Det er Herrens tale ”til sit folk, til sine fromme” (v. 9).

Afsnit 1-4 handler om at hvad Gud har gjort ud fra sin barmhjertighed og nåde – efter overgangen, mellemløbet, som bønnen er, må det derfor igen være noget, Gud skal gøre og frembringe, der kommer i 11-14.

Buhl mener at teksten her har et forbillede i Esajas 45, så ser Esajas 45,8:

”Lad det dryppe fra oven, himmel,
lad retfærd strømme ned fra skyerne!
Jorden skal åbne sig,
frelsen gro frem,
og retfærd skal spire.

Jeg, Herren, skaber det. som et forbillede for dette vers. ”

Og teksten ender netop med et ”Jeg, herren, skaber det” – både det, der kommer oppe fra himmelen og ned og nede fra jorden og op. Buhl fortsætter: Der er ingen ”Grund til at tænke på

¹ F.eks. Job 1,10-11, hvor ordet først oversættes med velsigne for derefter at oversættes med forbandelse.

menneskelige Egenskaber [...] Godhed, Trofasthed² og Retfærdighed [...] og Lykke er ligesom hjælpende Engle (23,6. 43,3), der vil udfolde deres Virksomhed. Når Messias-tiden kommer. Som en ægte Digter udmaler Forfatteren dette ved, at de vil mødes, forene sig, kysse hinanden for efter den lange Adskillelse og Uvirksomhed Haand i Haand at fuldende Værket” (Buhl: Psalmerne, 1918).

Oversættelse af vers 12

Her er den hebræiske tekst – og mit sproglige indslag her skal tages med en gran salt, da jeg kun fik 9 i hebræisk... for MANGE år siden.

8259 [e]	8064 [e]	6664 [e]	6779 [e]	776 [e]	571 [e]
niš-qāp.	miš-šā-ma-yim	wə-se-deq.	tiš-māh.	mē-'e-res	'ē-meṭ
נִשְׁקָף׃	מִשָּׁמַיִם	וְצִדִק	תִּצְמַח	מֵאֲרֶץ	אֱמֶת
shall look down	from heaven	and righteousness	shall spring	out of the earth	Truth
V-Nifal-Perf-3ms	Prep-m N-mp	Conj-w N-ms	V-Qal-Imperf-3fs	Prep-m N-fs	N-fs

אֶרֶץ

”Jorden”. Ordet for jord er ikke (som jeg lige troede i første øjeblik) et andet ord for ”land”, altså det jødiske land, men det er samme ord, der bliver brugt i 1. Mos 1,1: ”I begyndelsen skabte Gud himmelen og jorden”). Altså den skabte jord – (og den livfrembringende jord?).

אֱמֶת

Sandhed/trofasthed

1. Bestandighed, varighed (f.eks. Ordsprog 11,18: ”den, der sår retfærdighed, opnår varig løn”)
2. Pålidelighed, vished, sikkerhed, (Esther 9,30: ønske om fred og tryghed)
3. Som en moralsk egenskab: Pålidelighed, ærlighed og troskab (f.eks. Salme 86,11: ”vis mig din vej, så jeg kan vandre i din sandhed”)
4. Sandhed – som en talt sandhed (1 Kong 22,16: ”... at du ikke siger mig andet end sandheden i Herrens navn”)

צִדִק

Retfærdighed

1. Hvad der er det ret, retfærdigt, normalt – blandt andet i forhold til vægte (5 Mos 25,15; Job 31,6 – der vil måles på retfærdigheds vægt)
 2. Retfærdighed a) herskere, konger og dommere (3. Mos 19,15b: ”Du skal dømme dine landsmænd med retfærdighed”) b) loven (Sal, 119,7: ”jeg må lære dine retfærdige bud”) c) som en egenskab hos Gud
- Retfærdighed omtales i Brown-Driver-Briggs-ordbog ud fra dette vers som ” his personified agent”.

² Buhl oversætter som nedenfor anført ”sandhed” med ”troskab”.

Det må I en kristen/jødisk sammenhæng være Gud, der definerer retfærdigheden – der er så fast, at det endda skrives, at hans trone hviler på retfærdighed, dvs. hans rige hviler på retfærdighed. Fjernes den, så falder hans rige sammen.

Der er mange forskellige oversættelser til dette vers:

“Human loyalty will reach up from the earth, and God's righteousness will look down from heaven” (Good News Translation”).

Faithfulness will spring up from the ground, and righteousness will look down from the sky (New Revised Standard Version).

“Truth will spring from the earth; justice will look down from heaven” (New American Bible).

“Truth shall spring out of the earth; and righteousness shall look down from heaven” (King James).

”af jorden spirer Sandhed frem, fra Himlen skuer Retfærd ned” (DK1932)

”Sandhed spirer frem af jorden, retfærdighed ser ned fra himmelen.” (DK1992)

”Sandhed spirer frem af jorden, retfærdighed kommer ned fra Himlen” (Bibelen på Hverdagsdansk).

”Troskab spirer frem af Landet Retfærd ser ned fra Himlen” (Buhl, 1913)

Skulle jeg selv lave en oversættelse af ordet for sandhed, så ville ”sandhed” nok ikke være det første, jeg brugte. Men hvilket ord favner alle de betydninger, som det hebræiske ord har i sig? Åbent spørgsmål...

Jeg kan dog ikke i ordene se, at der er en kvalitetsforskel dem imellem – at det ene skulle være mindre end det andet.

Verset set med russiske øjne

Hvor jeg ved forsvindende lidt om det hebræisk, så ved jeg intet om det russiske og forskellen mellem " правда" (som Google oversætter med "sandhed") og " Истина" (som Google oversætter med "rigtigt"). Verset på russisk ser sådan ud:

истина возникнет из земли, и правда приникнет с небес;

og oversættes det til engelsk³ ser det sådan ud:

"Faith comes up from the earth like a plant; righteousness is looking down from heaven"

Her oversættes "Истина" med	tro,	"rigtig" (Google-oversættelse)
"правда" oversættes med	retfærdighed –	"Sandhed" (Google-oversættelse)

Problemet opstår, hvis man som Hans W. Bøcher skriver, løst oversætter begge ord med det danske ord "sandhed". Forskellen mellem disse ord er iflg. Hans: "Pravda er afslappet og enkel: Hvis man ikke lyver, fortæller man allerede правда. Det er meget sværere at formidle Istina, hvis man altså ikke lige er profet".

Så Pravda er menneskets sandhed, som der kan være mange af, for det er en fortolknings sag. Istina er en standhaftig sandhed, den eneste gyldige. Guds sandhed?

I Salme 85,12 kommer i så fald Pravda fra himmelen og Istina fra jorden – som Hans skriver: "Burde det ikke være omvendt; at den endegyldige Sandhed, Истина, kommer fra oven og det er fra os, magtsyge mennesker på jorden, правда, den vedtagne sandhed spirer?" I verset er det modsat.

Man kan feje problematikken på jorden og sige, at det er forkert at oversætte begge ord med "sandhed". Især set i lyset af den hebræiske tekst anvendelse af to så forskellige ord, som vi må oversætte med sandhed og retfærdighed⁴. Det menneskelige element af sandhed kommer endda frem ved at man i den engelske hverdags oversættelse, Good News Translation, oversætter ordet med "Human loyalty". Men lad os alligevel prøve at tage tanken med videre – at der er om ikke andet en parallel mellem de to ord⁵. Dette gøres tillige ved at ikke at se sandheden, hvor den så end gror henne eller kigger ned, som produktion af magtsyge mennesker, men begge dele som Guds værk. Også det, der vokser fra jorden – hvilket Hans også har med sig: "skal udsagnet forstås i håbsmæssig forstand, så Sandheden netop spirer blandt os, er på vej? Det sidste giver håb".

³ <https://www.transcripture.com/english-russian-psalms-85.html>

⁴ Hvilket også kommer frem i den latinske oversættelse: "Veritas de terra orta est et iustitia de caelo prospexit"

⁵ Sådan skrev mange af de gammeltestamentlige salmister også, sådan at første linje spejler sig i anden linje af et vers – fortolker den anden linje, understreger den anden.

Fortolkninger af vers 12 med henblik på "sandhed" og "retfærdighed"

Buhl ser ikke nogen bestemt betydning i forhold til om det er sandhed eller retfærdighed, der spirer frem eller ser ned fra himmelen. Buhl mener at rækkefølgen af ordene er "tilfældig, saa at de ligesaa godt kunde være nævnt i omvendt Orden".

Men lad os nu tage teksten som den er.

Sandhed:

Er sandheden her:

1) sandhed blandt mennesker, som skal være lige så almindelig blandt mennesker, som om den groede ud fra jorden.	1) "Truth among men, which shall be as common among all men as if it sprung out of the earth." (Benson Commentary). Afgrøden, sandheden, vil springer frem som "a natural growth in response to God's manifestation of His saving righteousness. Harmony between earth and heaven is perfected" (Cambridge Bible for Schools and Colleges).
2) sandhed fra Gud, som virkelig springer ud af jorden/mennesket, fordi den var begravet og skjult som et frø i jorden ⁶ . Billedligheden, at vi er skabt i Guds billede, genopleves og spires frem?	"The truth or faithfulness of God, which may be truly said to spring out of the earth, partly because it had long been as if it were hid, and buried like a root in a dry ground, without any hopes of a reviving; from whence, yet God made it to grow" (Benson Commentary).

I lyset af afsnittet som helhed, kan det udledes, at selv om sandheden spirer frem af jorden, så er det ikke en menneskelig egenskab – eller i hvert fald ikke en ren menneskelig egenskab og slet ikke bestemt af mennesket. Begge mulige forståelser af ordet "sandhed" kræver Guds indgriben – forudsætter Guds indgriben ligesom han gjorde i fortiden. Forudsætter noget, der fremkalder væksten – og det er også det salmisten venter på. Han venter på Gud, hvis ord er som regnen, der ikke vender virkningsløst tilbage "men det gør min vilje og udfører mit ærinde" (Esajas 55,10-11). Det er Gud, der skaber væksten, som Ellicott's Commentary supplerer: "Truth, or "faithfulness," is here depicted as springing out of the earth, because the renewal of fertility has re-established the conviction of the faithfulness of Jehovah towards His people, which had been shaken"

⁶ Brorsons:

Alt siden vi tabte den ære
Guds billedes frugter at bære,
var verden forvildet og øde,
vi alle i synden bortdøde. (DDS 122,2)

Retfærdighed:

"Retfærdigheden ser ned fra himlen og sikrer, at alt sker i retfærdighed. Her er der først og fremmest tænkt på Guds troskab i pagten. Gud våger omsorgsfuldt over sit folk" (Bækgaard Thomsen: Salmernes Bog,1999)

"This "righteousness" (here in direct parallelism with faithfulness) had, as it were, been hidden like the sun behind a cloud, but now is seen showing its benign face once more in the skies (Ellicott's Commentary).

Barnes' Notes of the Bible: "righteousness shall look down from heaven - Shall descend from heaven; or shall come from above - as if the rain, and the sun looked down from heaven, and saw the needs of man." Ud fra ordet "ser ned fra himlen" tolker han en ivrighed og spændthed: "There was an anxiety, so to speak, to come to the earth - to meet the human need. As the rain and the sunbeams seem anxious to bestow their blessings on man, so God seems anxious to bestow on man the blessings of salvation".

En anden tolkning af verset kan være denne

At sandheden, der springer frem fra jorden, er en omskrivning af inkarnationen.

"Christ, the way, truth, and life, sprang out of the earth when he took our nature upon him, and Divine justice looked upon him well pleased and satisfied. For his sake all good things, especially his Holy Spirit, are given to those who ask him. Through Christ, the pardoned sinner becomes fruitful in good works, and by looking to and trusting in the Saviour's righteousness, finds his feet set in the way of his steps" (Matthew Henry: Concise Commentary).

Kortfattet konklusion

Salme 85,12 er en del af en profeti, et orakel. ("Nu vil jeg høre, hvad Gud siger" v. 9). En profeti om hvad der vil ske, når Gud tager bolig op jorden - og dér vil alt dette, der står i versene 11-14 ske, men som Guds værk. Det er sandheden også, sandheden som vokser op som en naturlig ting i os og om os, lige så naturligt som planterne vokser op om os.

Er det en menneskelig egenskab? Ikke alene i hvert fald og i hvert fald som Gud som "havemand", der har plantet egenskaben og/eller som ham, der vander og fremkalder væksten som en (ny?)skabelse ("Jeg, Herren, skaber det" - Esajas 45,8).

Sandhed vokser op - og retfærdigheden ser ned fra himlen og sikrer, at alt sker i retfærdighed.

Så ja - en håbefuldt profeti, men ikke hevet ud af sammenhæng med Gud og hans løfter for fremtiden, når Jesus kommer igen?

- det er da i hvert fald et bud.